

LENDVAI BÉLA

SZÍNKÉPEK

A helyszín: egy hatalmas budai bérház. Az időpont: a tanácsköztársaság utolsó napja. A tulajdonosok, Vízny miniszteri tanácsosék lakásában vagyunk. A díszletben egybenyílik a háló, a konyha, a nappali, az ebédlő, a cselédszoba. Mindent és mindenkit látunk.

Aki ismeri, annak nem kell bemutatni Kosztolányi Dezső *Édes Anna* című regényét. A középpontban a vidékről a fővárosba került csendes, magában őrlődő cselédlány áll, aki minden szempontból a legideálisabb a szolgálatra. Csendes és szorgalmas, nem jár el hazuról, udvarlója sincs, nem felesel a gazdáival. Angéla méltóságos asszony, a ház úrnője elégedett is, de úriasszonyi mivoltában nem engedheti meg magának az elégedettség látszatát. Olyan nincs, hogy valaki ideális, Anna sem lehet az! A lány teszi a dolgát, szó nélkül tűri a megaláztatásokat, a kihasználtságokat a szeretetnélküliséget. Mindent elvisel, míg nem a halmozódó feszültség egy idő után ellenőrizhetetlen haraggá, gyűlöletté válik, s egy éjszaka tragédiába torkollik a háziak mulatozása.

A kaposvári *Csiky Gergely Színház* előadását *Bezerédi Zoltán* állította színpadra, Merényi Anna és a rendező közös dramaturgiája alapján. Elhagytak belőle szinte minden külső körülményt, egyetlen díszletben, a lakásbelsőben zajlik a történet, amely így még inkább a bezárt cselédsorsra koncentrált. A szereplők szűkszavúak a színpadon is, akárcsak a regényben. A lehető legkevesebbről beszélnek, és álszeméremből bizonyos szavakat ki sem ejtenek.

ÉDES ANNA
Édes Anna (Német Mónika) és Patikárius János (Kelemen József)

ÉDES ANNA
Víznyék (Molnár Piroska és Spindler Béla)

Anna kiszolgáltatottságának, törekvésének ábrázolása is pontosan követi a regénybeli főhős mintáját.

A kaposvári teátrum szinte minden évben megmutatja, hogy olyan tartalékai vannak, amelyek az évtizedek óta emlegetett „kaposvári jelenséget” ma is ébren tartják.

Ezúttal olyan tehetséges ifjú színésznőt bíztak meg Édes Anna megformálásával, aki tavaly végezte el a főiskolát. *Német Mónikát* gimnazistának néznénk, és ez jól is van így, elvégre Anna mindössze 19 éves. Törekvénynek tűnik, de erős és kitartó. Folyton tesz-vesz, nincs egy pillanat megállása; fizikailag is fárasztó szerepet alakít. Játéka magával ragadó, a nézőtérről hallható-látható szisszenések, akaratlan arcjátékok már-már kézzelfoghatóvá teszik az iránta érzett szimpátiát.

Spindler Béla, a miniszteri tanácsos, az elfoglalt családfeje, a tanácsköztársaság bukása után rangját ismét visszakapó férj. Szerepében kiegyensúlyozott, irányítani szeretné a házat és a családot, de ezt felesége, Molnár Piroska teszi helyette, ördögös asszonyi praktikáival. Migréntől szenvedő, elgyötört homloka mögött számító elme lapul. A színésznő annyira együtt él a szerepével, hogy olyan kiszámíthatatlan, mégis előre láthatóan mesterkedő figurát alakít, amilyen Víznyék Kosztolányi álmodhatott.

A darabvégi tapsból is kiderül: a Víznyék unokaöccsét, a dzsentristílusú Patikárius Jánost játszó *Kelemen József* ugyan csak megnyerte a közönséget. A frusztrált barátot alakító *Lipics Zoltán* szintén a figyelem középpontjában áll, akárcsak *Gyuricza István* öreges, de mindenkinél élesebb elméjű doktora. *Hunyadkürti György* alakítását, a hajbókoló Ficsor házmester figuráját ugyancsak kedvelte a publikum.

A regény színpadi adaptációja időben sem kevés, csaknem három órással, s bizony akadtak, akik az első felvonás végén hazamentek. Pedig *Bezerédi Zoltán* a szükséges, s egyáltalán nem bántó tömörítéssel feszesebbre hangolta a regénybeli tempót, sőt a záróképet, Anna bírósági procedúráját el is hagyta. Nincsenek üresnek tűnő pillanatok; *Bezerédi* korábbi könnyedebb zenés rendezései után ugyancsak igényes munkát produkált.

Érdemes szólani *Khell Zoltán* funkcionális díszletéről, amely egyrészt takarékos, hiszen az egyes színeket mindössze bútorzattal kell kialakítani, másrészt remekül érezteti a cselédlány világának behatároltságát.

A darab különben éppoly aktuális ma is, mint hetven-nyolcvan éve. Az emberi értékek és gyarlóságok mit sem változtak. Ahogy Anna cselédkönyvében áll, azt akár mondandójára is alkalmazhatánk. Szakálla: nincs.

Merőben más témát és más időt kell keresnünk a zalaegerszegi *Hevesi Sándor Színház* Házi Színpadán futó darabhoz. *Trevor Griffiths*, angol szerző színműve, a *Komédiások* a jelenben játszódik, valahol Angliában.

Műkedvelő színészek szeretnék életük álmát megvalósítani: szerződéshez jutni, s ehhez út az első megmértetésnek szánt nyilvános előadáson át vezet. Hónapokig készülnek tanárukkal, Ed Waters-szel a premierre. És nemcsak a helyzetgyakorlatok révén pillantanak be egymás lelki mélységeibe, a kezdettől rivalizáló tanoncok, de tanáruk és társaik legféltebb titkaiig is képesek leásni. A bemutató viszont majd mindenkinek csalódás, a reményteli jövőbe vetett hitüket is szétrombolja.

Palásthy Bea, a színészi teljesítményéért nemrég Domján Edit-díjjal kitüntetett művész nő rendezte a darabot. Öltei kiválóak, a játéktér maximális kihasználtságáról gondoskodik. A cselekmény a valódi, bár teljesen lecsupasztott, osztályteremmé alakított színpadon kezdődik. A rendező használja az ablakokat, a doboló esőt; villogó fényeket mutat. A közönség az ajtó fölül csöpögő esőben a társulattal a büfébe költözik, amely ezúttal egy mulató külsőségeiben pompázik. A sarokban aprócska dobogó, mellette a zenészek, a háttérben pedig látjuk, amint az öltözőben fellépésre várnak a „vizsgázók”. Mi, nézők is beülünk a játéktérbe, statisztálunk a darabban. A vizsgaelőadás után az alkalmi lépcsőházi shop mellett elhaladva visszatérünk az osztályterembe, ahonnan a szerződéshez jutók, a siker cseppnyi ízét megérezők távoznak csak örömmel. *Menczel Róbert* díszletei egyszerűségükben és ötletességükben hatásosak.

Palásthy Bea szó szerint „viszi magával” a publikumot, így a színmű sodrása senkit nem enged elkalandozni. Külön élmény a játékosokat az élővé varázstól térben figyelni, ahogy jönnek-mennek az ajtón át, ahogy táncolnak a mulatóban, ahogy beolvadnak a hallgatóság soraiba. Játék az is, hogy találgatni lehet, ki az igazi néző, mert mi változunk közreműködőkké, a színészek pedig közönséggé. Élvezetes játék ez.

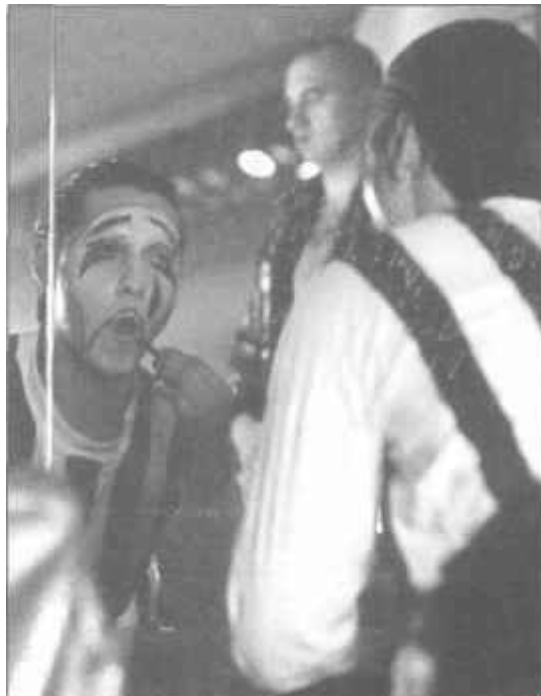
Kár, hogy nem mindenki lehet az angol humor beavatottja, bár nem utolsó dolog, ha ismerjük némiképp a hátteret. Nem hiba, kultúránk más irányai miatt alakult így. A darabbeli komikusok ugyanis közhelyekké egyszerűsített képeket festenek szavaikkal a legkülönbözőbb nemzet- és népcsoportokról. Értjük a zsidóvicceket, értjük a négervicceket, de keveset tudunk kezdeni az írekről szóló poénokkal. Számunkra nem evidensek a kötődő utalások, ezért aztán kevésbé érthetőek az előforduló poénok.

Azt azonban tökéletesen értjük, hogy a jellemképek mögött miféle embereket keressünk, s ehhez szükségtelenek az etnikai ismeretek. Ismerjük a lázadókat, az elfojtott indulatú, őrlődő típusokat, a magát másodrendűnek érző vagy éppen frusztrált figurákat, hívják őket bárhogy.

Gethin Price-t, a kitörni szándékozó munkásgyereket *Kiss Ernő* formálja meg már-már félelmet keltően hatásos lázadással. A jópofáskodó, önbizalomtól duzzadó, s emiatt is sikeressé váló *George McBraint Faragó András* kelti életre, igen élvezetesen. A zsidó-mivoltában sem önmegtagadó *Sammy Samuelst Wellmann György* személyesíti meg, kiegyensúlyozott játékkal. *Mick Connor*, a nyurga ír szerepében *Kulcsár Lajos* látható, aki folytonvesztes figuraként mutatja be hősét. *Phil és Ged Murry*, a civakodó testvérpár *György János* és *Tóth Loon* által kel életre. Alakjaikat őszintén, nehezen kisimerhető embereknek mutatják.

A tanár úr, vagyis *Eddie Waters Zalányi Gyula* megformálásában önmarcangoló, büntudattal teli lény, akiből néha kitör az elfojtott ego. A kisemberek közt nagyhatalmú *Bert Challenor Borhy Gergely* megformálásában fizikailag is tekintély, akinek szavait is tenitélként lesik mindannyian. Irigylésre méltó helyzetben van *Jáger Szabolcs*, aki *Bilit*, az iskola testi-lelki nyomorék alkalmazottját játssza. Stílusa, mimikája, szemmozgása, a figurához adott külsőségek jelentős szereplővé avatják.

Vastaps és bravózás zárja a játékot. Megérdemelten sikeres színházi est ez, elsősorban a rendezőként debütáló *Palásthy Beának* köszönhetően, kinek direkción a remek játékosok jóvoltából válnak figyelemre méltó előadássá.

KOMÉDIÁSOK

Ged Murray (Tóth Loon) Gethin Price-szal (Kiss Ernő)

KOMÉDIÁSOK

A Murray testvérek (György János és Tóth Loon)